Heli Hänninen

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta
LiV@eduskunta.fi
Valiokuntakanslian sihteeri Tiikka Suhonen

Asiantuntijakuuleminen. VNS 10/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Suomen digitaalinen kompassi

Valmistelun taustaa

Kuntaliitto kiittää mahdollisuutta tulla kuulluksi koskien Valtioneuvoston selontekoa Suomen digitaaliseksi kompassiksi.

Kuntaliitto on antanut lausunnot 192/03.01.00/2022 ja 502/03.01.00/2022 luonnoksesta Suomen digitaaliseksi kompassiksi sekä ollut 11/2022 Sivistysvaliokunnan kuultavana (718/03.01.00/2022).

Digitaalisaation edelläkävijä Suomi

Suomen digitalisaatiokehityksen suuntaamiseksi ja johtamiseksi perustettu digiministeriryhmä sekä digitoimisto ovat olleet odotettuja avauksia hallinnonalarajat ylittävän yhteistyön suuntaan. Näiden toimesta koottu digikompassi nähdään lähtölaukauksena yhteisen tavoitekuvan muodostamiselle, mutta tavoitetilan kuvaaminen ei vielä sitouta toimijoita työskentelemään yhteisen tavoitteen eteen. Kuntaliitto peräänkuuluttaakin jatkossa julkisen hallinnon laajassa yhteistyössä asetettuja tavoitteita.

Kaikki digikompassin neljä ilmansuuntaa liittyvät kuntien toimialaan ja järjestämisvastuulla oleviin palveluihin. Eri ilmansuuntien kokonaisuus on varsin onnistunut, mutta hallinnonalarajoja siinä ei ole onnistuttu hävittämään. Kuntaliitto näkee keskeisenä kehittämisen kohteena ministeriöiden välisen yhteistyön lisäämisen. Samalla kun on tärkeää, että kompassin teemoitus ja tavoitteet kytkeytyvät luontevasti EU:n vastaavaan valmisteluun, on tärkeää tunnistaa kansalliset kehittämishaasteet. Varsinkin pienten ja keskisuurten kuntien ja kaupunkien erityiset tarpeet on huomioitava. Kansalliset tavoitteet on asetettu muuta EU:ta korkeammalle, samalla kun kansallisen digitalisaation nykytilakuva on jäänyt varsin hataraksi. Vaikka jo käytössä olevien mittareiden hyödyntämisellä päästään hyvään alkuun, voivat ne pahimmillaan johtaa katseen pois systeemissä tapahtuvien muutosten tarkastelusta. Digitalisaation tilannekuvatyölle tarvitaan jatkoa.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Laadukas infra toimii yhteiskunnan palveluiden perustana

Digitaalisen infrastruktuurin on tunnistettu luovan perustan valtion, alueiden ja kaupunkien sekä eri organisaatioiden teknologiaan liittyville kyvykkyyksille ja toiminnalle. Tämä puolestaan vaatii yhtenäisyyttä julkisella sektorilla. Tarvitaan standardeja, ohjeita sekä käytännön toimenpiteitä ja avointa tietojen vaihtoa.

Kunnilla on vahva rooli infran ylläpitäjänä sekä rakentajana. Laajakaistainfraa ei voi ajatella erillisenä osana muusta infrasta ja mobiiliverkko ei yksin riitä. Laajakaistayhteydet ovat nyky-yhteiskunnassa osa kriittistä infrastruktuuria. Julkisella hallinnolla on tärkeä rooli sen varmistamisessa, että kansalaiset ovat tasa-arvoisessa asemassa sen saatavuuden suhteen, myös alueilla, joilla markkinat eivät toimi.

Tietoliikennepalveluiden tarjoaminen kuntalaisille ei kuulu kuntien tehtäviin, mutta infran saatavuutta voidaan edistää kunnissa mm. kaavoituksen kautta ja yhteisrakentamisella, kun muuta infrastruktuuria rakennetaan tai korjataan. Valtion tulisi huolehtia erityisesti sääntelyn avulla, että jo olemassa olevat kuituverkot ovat avoimia kilpailulle ja markkinoiden hyödynnettävissä, että vältytään turhalta ja kalliilta kuitujen rakentamiselta siellä, missä niitä jo on.

Hyvän ja luotettavan infran varaan eri toimijat voivat rakentaa palveluja ja uusia toimintatapoja sekä kehittää uudenlaista toimintaa. Infran osalta suuri huomio tulee kohdentaa kyberturvallisuuteen. Tässä kunnilla on vastuu erityisesti yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittiseen infrastruktuuriin, kuten vesihuoltoon, liikenteeseen, logistiikkaan, lämmönjakeluun. Kyber- ja digitaalisen turvallisuuden käytänteiden osalta vastuut ja velvoitteet jakautuvat edelleen merkittävältä osalta perinteisen fyysisen maailman pelisäännöin, kokonaisuuden ollessa siten puutteellinen. Hajanainen ja hahmottumaton pehmeän infran kokonaisuus edellyttää keskustelua ja panostuksia.

Digitalisaation sekä sen yhden merkittävimmän tukipilarin, digitaalisen turvallisuuden johtamisen ympäristöä tulee selkeyttää kansallisella tasolla. Kuntaliitto pitää kannatettavana linjauksia, joilla pyritään digitalisaatiota koskevien toimien ja toimintaympäristön yhtenäistämiseen. Kannatettavana pidetään myös kyberturvallisuuden kehittämiseen liittyvien tehtävien vastuuttamista ministerityöryhmälle. Nykyinen jaettu vastuu aiheuttaa tehottomuutta ja päällekkäisyyttä. Kansallisen tason ratkaisut ja tuki puolestaan edesauttavat käyttäjäorganisaatioita sopeuttamaan tarvittavia digitaalisen turvallisuuden toimenpiteitä omaan toimintaan ja toimintaympäristöön.

Digikompassi toimeenpannaan myös paikallisesti

Suomen digitaalisen kompassin toimien mainittiin kohdentuvan etenkin valtionhallintoon. Valtionhallinto ei kuitenkaan ole muusta yhteiskunnasta erillinen yksikkönsä, vaan sen toimilla on sekä suoria että välillisiä vaikutuksia muuhun yhteiskuntaan, kuten kuntiin.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että useat digikompassiin kirjatut toimenpiteet toteutuvat käytännössä paikallisella ja alueellisella tasolla, monissa tapauksissa kuntien toimesta, mutta kompassi ei ole riittävä ohjaamaan kuntien digikehitystä. Kuntaliiton näkemyksen mukaan tulisi kuntien osuus digitalisaation toteuttajana kirjata selvästi näkyviin ja kunnat tulee pitää tässä muutoksessa tiiviisti mukana toimijoina, ei toimenpiteiden kohteena. Tavoitteiden hyötyjä, riskejä, haittoja ja mahdollisuuksia tulisi myös kuvata ja käsitellä eri toimijoiden näkökulmasta, koska erilaisten toimenpiteiden vaikutukset ovat eri toimijoihin erilaisia.

Kuntaliitto panee merkille, että digikompassiin kirjatut elämäntapahtumiin liittyvät kehittämissuunnitelmat nähdään mahdollisuutena yhteiskehittää julkisen hallinnon palvelukokonaisuuksia. Tämä edellyttää vahvaa yhteensovittavaa johtajuutta kaikilla kehittämisen tasoilla, lainsäädännön esteiden poistamista, kehittämisen tukea sekä ymmärrystä hyvinkin moninaisista julkisen hallinnon toimijoista.

Digikompassin kokonaisuus muodostuu tavoitteiden, avaintulosten ja toimenpiteiden muodostamasta vaikuttavuuspolusta. Kuntaliitto peräänkuuluttaa tämän strategisen tason tarkastelun ohelle konkretiaa ja pitkäjänteisen kehittämisen mahdollistavaa toimintamallia. Valtiovarainministeriön rahoittamassa Kuntien digitiekarttatyössä on pyritty Digi- ja väestötietoviraston, kuntien ja Kuntaliiton yhteisvoimin konkretisoimaan digikompassin vaikutuksia kuntiin. Samaa tarkastelua tulisi tehdä koko julkisen hallinnon osalta. Jatkovalmisteluissa on huomioitava, että panostetaan nimenomaan digitalisaatiota yhteensovittavaan johtamiseen ja tämän vaikuttavuuden mittaamiseen.

SUOMEN KUNTALIITTO

Markus Pauni	Heli Hänninen
Strategia- ja kehitysjohtaja	Erityisasiantuntija